

Διατροφικές διαταραχές

Πίνακας 1: Κατάταξη των διαταραχών πρόσληψης τροφής, ανά ταξινομικό σύστημα

Κατάταξη των διαταραχών πρόσληψης τροφής, ανά ταξινομικό σύστημα		Κατάταξη των διαταραχών πρόσληψης τροφής, ανά ταξινομικό σύστημα	
DSM-IV		ICD-10	
307.1	Ψυχογενής Ανορεξία - Περιοριστικός τύπος - Υπερφαγικός/καθαρτικός τύπος	F50.0	Ψυχογενής Ανορεξία
		F50.1	Άτυπη Ψυχογενής Ανορεξία
		F50.2	Ψυχογενής Βουλιμία
		F50.3	Άτυπη Ψυχογενής Βουλιμία
		F50.4	Υπερφαγία συνδεδεμένη με άλλες ψυχολογικές διαταραχές
307.51	Ψυχογενής Βουλιμία - Καθαρτικός τύπος - Μη καθαρτικός τύπος	F50.5	Έμετοι συνδεδεμένοι με άλλες ψυχολογικές διαταραχές
307.50	Διαταραχή πρόσληψης τροφής μη αλλιώς καθοριζόμενη	F50.8	Άλλες διαταραχές πρόσληψης τροφής
		F50.9	Διαταραχή πρόσληψης τροφής μη αλλιώς καθοριζόμενη

Δυο γενικά είδη διαταραχών της διατροφής

- Ψυχογενής Ανορεξία (anorexia nervosa)
- Ψυχογενής Βουλιμία (bulimia nervosa)

- Δεν πρόκειται ίσως απλώς για διαταραχές της διατροφής
- Παρουσιάζονται σχεδόν αποκλειστικά στις γυναίκες και ειδικά κατά την εφηβική & την μετεφηβική ηλικία
- Περίπου 1% των γυναικών αναπτύσσουν ανορεξία μεταξύ 14-19 χρ..
- 1-3% αναπτύσσουν βουλιμία μεταξύ 20-23 χρ.
- Πολλές φορές ένα κορίτσι μπορεί να μεταβεί από την ανορεξία στην βουλιμία ή το αντίθετο.
- Περίπου το 15% των γυναικών 14-25 χρονών εμφανίζουν υποκλινική ΨΑ και ΨΒ που δεν εξελίσσεται σε πλήρη νόσο (Χατζηγεωργίου 2004)

ΨΥΧΟΓΕΝΗΣ ΑΝΟΡΕΞΙΑ

Σύμφωνα με τα κριτήρια του DSM-IV:

A. Σημαντική απώλεια βάρους και άρνηση διατήρησης του βάρους στο επίπεδο με το ελάχιστο φυσιολογικό βάρος για την ηλικία και το ύψος (με εκούσιο περιορισμό της τροφής) – απώλεια τουλάχιστον 15% του σωματικού βάρους του αναμενόμενου

B. Έντονος φόβος αύξησης βάρους ή φόβος ότι θα παχύνουν

Γ. Διαταραχές στην αντίληψη του σχήματος και του βάρους σώματος, συμπεριλαμβανομένης άρνησης της απίσχνασης. Υπερβολική σημασία που δίνουν σε αυτό για την αυτό-αξιολόγηση.

Δ. Αμηνόρροια (απουσία τουλάχιστον 3^{ων} διαδοχικών εμμηνορροϊκών κύκλων)

Υπότυποι

1. Περιοριστικός: Μόνον δίαιτα και σωματική άσκηση

2. Υπερφαγικός/Καθαρτικός: Επί πλέον της δίαιτας, χρήση καθαρτικών συμπεριφορών

- Αν και τα κορίτσια που πάσχουν από ΨΑ, έχουν φυσιολογικό αίσθημα της πείνας, αρνούνται να τραφούν.
- Προκειμένου να προσεγγίσουν μια ιδανική εικόνα σωματικής λεπτότητας.
- Με την πρόοδο της ΨΑ, οι δίαιτες γίνονται όλο και πιο αυστηρές.
- Δηλώνουν ότι αισθάνονται περήφανες για τον αυτοέλεγχο που επιδεικνύουν στην διατροφή.
- Υπερβολική δραστηριότητα – Αθλητισμός/ Γυμναστική
- Αμηνόρροια
- Οργανικές βλάβες (αναιμία, νεφρικό σύστημα, καρδιαγγειακά προβλήματα)··· ένα 10% πεθαίνει (αυτοκτονία ή ιατρικές επιπλοκές)

- 1% των γυναικών (εφήβων κυρίως, μεταξύ 14-18χρ.)
- Μόνο ένα 4-8% των διαγνωσμένων με ΨΑ είναι άνδρες...
- Μια πάθηση κυρίως της... καυκάσιας «φυλής»
- Και των προνομιούχων... μεσαιών & ανώτερων τάξεων.
- Και πιο συχνά των χορευτριών, μοντέλων, αθλητών, γυμναστών!

Αιτιολογία

➤ Οργανικοί/ βιολογικοί παράγοντες

- Ενδείξεις για κάποια γενετική επίδραση?
διζυγωτικά δίδυμα: 10%
μονοζυγωτικά δίδυμα: >50% (Treasure & Holland, 1995)
- Ενδοκρινολογικές διαταραχές (γωναδοτροπίνες, ντοπαμίνη, νορεπινεφρίνη)

Ατομικοί/ Ψυχολογικοί παράγοντες

❖ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

(Αύξηση του λίπους κατά την εφηβεία,
πρώιμη ωρίμανση,
ταυτότητα του φύλου)

- Δυσαρέσκεια για την «σωματική εικόνα» → δίαιτα → ανησυχία για το βάρος & τη διατροφή → πιο αυστηρές & επικίνδυνες απόπειρες ελέγχου του βάρους

- Εκτός από «ανακριβή» εικόνα σώματος, παρουσιάζονται και άλλα προβλήματα στην αυτεπίγνωση:
- Αντίληψη, διάκριση και σύγχυση συναισθημάτων: πείνα, κορεσμός, θυμός, θλίψη.

❖ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

➤ Περιοριστικός τύπος ΨΑ:

- Ακαμψία
- Κομφορμισμός
- Κοινωνική ανασφάλεια
- Ψυχαναγκαστικότητα – τελειομανία
- Αυτοέλεγχος
- Αναστολή συναισθηματικότητας
- Ευσυνειδησία
- Έλλειψη ενόρασης

➤ Υπερφαγικός/ Καθαριστικός τύπος ΨΑ:

- Μεγαλύτερη εξωστρέφεια
- Κοινωνικότητα
- Μεγαλύτερη συναισθηματική αστάθεια
- παρορμητικότητα
- Εντονότερη αίσθηση πείνας

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

❖ 4 μοτίβα αλληλεπίδρασης στις «ανορεκτικές οικογένειες» (Minuchin, Rosman & Baker, 1978):

- Παγιδευτική εμπλοκή
- Υπερπροστατευτικότητα
- Ακαμψία
- Αποφυγή επίλυσης συγκρούσεων

➤ **Παγιδευτική εμπλοκή**

- ✓ Έντονη ενασχόληση & συνεργασία των μελών της οικογένειας μεταξύ τους, με παρεισφρητικό τρόπο,
- ✓ Υποβάθμιση της ατομικότητας – αυτονομίας
- ✓ Μη διάκριση ορίων
- ✓ Διάχυτοι ρόλοι εξουσίας

➤ **Υπερπροστατευτικότητα**

- ✓ Υπερβολικό ενδιαφέρον/ ανησυχία για την υγεία & την ευημερία του άλλου
- ✓ Μη ανοχή κριτικής (άμβλυνση)

➤ **Ακαμψία**

- ✓ Αντίσταση στην αλλαγή

➤ **Αποφυγή επίλυσης συγκρούσεων**

- ✓ Άρνηση – αποφυγή σύγκρουσης
- ✓ Διάχυτη – αναποτελεσματική σύγκρουση

- Το υπερβολικό ενδιαφέρον αυτών των οικογενειών για τη διατροφή, την εμφάνιση και τον έλεγχο,
- Οι υπερβολικές απαιτήσεις/ προσδοκίες των γονέων από τα παιδιά & η έμφαση στην επίτευξη (για την επιβράβευση – στοργή)
- Η παρεισφρητικότητα
- & ο διαρκής έλεγχος του παιδιού
- Μπορεί να οδηγήσει στην ΨΑ, ως έναν τρόπο να διατηρήσει η έφηβη την εξαρτητική σχέση με την οικογένεια & να επιτύχει μια αίσθηση προσωπικής αυτονομίας & ελέγχου – εξέγερσης

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ/ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΕΣ /-ΟΥΣ

- Υπερβολική ντροπαλοσύνη
- Οξυθυμία
- Αποφυγή στενών διαπροσωπικών σχέσεων εκτός της οικογένειας – απομόνωση
- Αποφυγή σεξουαλικών σχέσεων (αρνητική αξιολόγηση σεξ. σχέσεων & έλλειψη ερωτικού ενδιαφέροντος)
- Cauffman & Sternberg (1996): + πρώιμη ήβη – πρώιμες σεξουαλικές σχέσεις

ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Κοινωνικοί λόγοι – σενάρια – πρότυπα για τις έμφυλες ταυτότητες
- Το μέσο βάρος των συμμετεχόντων στους διαγωνισμούς ομορφιάς στις ΗΠΑ είναι 13–19% κάτω του κανονικού (Attie & Brooks–Gunn, 1995)

ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ

- ❖ Κατάθλιψη (73%)
- ❖ Διαταραχές προσωπικότητας (74%)
  - Ψυχαναγκαστικά – καταναγκαστικά χαρακτηριστικά
- ❖ Αγχώδεις διαταραχές (65%)
- ❖ Κοινωνική φοβία (34%)

ΨΥΧΟΓΕΝΗΣ ΒΟΥΛΙΜΙΑ

Σύμφωνα με τα κριτήρια του DSM-IV:

- A. Επαναλαμβανόμενα επεισόδια κρίσεων υπερφαγίας (κατανάλωση σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο υπερβολικής ποσότητας φαγητού + αίσθημα έλλειψης ελέγχου της πρόσληψης τροφής κατά το επεισόδιο)
- B. Για την αποτροπή της αύξησης του σωματικού βάρους, επαναληπτική χρήση αυτοπροκαλούμενων εμέτων ή καθαρτικών, διουρητικών, υποκλυσμών, νηστείας, υπερβολικής σωματικής άσκησης
- Γ. Τα επεισόδια πρέπει να συμβαίνουν κατά μέσο όρο, τουλάχιστον 2 φορές/εβδομάδα, για 3 συνεχόμενους μήνες
- Δ. Το βάρος και το σχήμα του σώματος επηρεάζουν καθοριστικά την αυτοαξιολόγηση
- E. Η διαταραχή δεν εμφανίζεται αποκλειστικά κατά τη διάρκεια επεισοδίων της ψυχογενούς ανορεξίας

Υπότυποι

1. **Καθαρτικός:** χρήση αυτοπροκαλούμενων εμέτων ή κατάχρηση καθαρτικών, διουρητικών, υποκλυσμών
2. **Μη καθαρτικός:** νηστεία και υπερβολική σωματική άσκηση μόνον, για την αποτροπή της αύξησης βάρους.

- Υπερβολική κατανάλωση τεράστιων ποσοτήτων τροφής, ανεξάρτητα από την αίσθηση της πείνας
- Μέχρι σημείου δυσφορίας ή και πόνου
- Που συνοδεύονται από αισθήματα αυτό-αποστρόφης & κατάθλιψης.
- Υπερβολικός φόβος της απώλειας του ελέγχου της διατροφής.
- Φόβος παχυσαρκίας
- Θεωρούν ότι είναι υπέρβαρες
- Άγχος
- Ενοχή, ντροπή, αυτό-περιφρόνηση

- Δεν οδηγεί όσο η ΨΑ στο θάνατο, αλλά προκαλεί πολλά προβλήματα υγείας:
- Στομάχι
- Οισοφάγος
- Ανισορροπία στους ηλεκτρολύτες & τα υγρά → αδυναμία, λήθαργο, κατάθλιψη
- Ανώμαλος καρδιακός παλμός,
- Νεφρικά προβλήματα
- Ξαφνικός θάνατος
- Σπασμένα αιμοφόρα αγγεία στο πρόσωπο
- Κηλιδωμένο δέρμα
- Υπερβολική κατακράτηση υγρών
- Διεύρυνση σιελογόνων αδένων

- Επιπολασμός
- 4% σε έφηβα κορίτσια
- 10–15% των ατόμων που πάσχουν από ΨΒ είναι άνδρες

Αιτιολογία

➤ Οργανικοί/ βιολογικοί παράγοντες

- Ιστορικό μητρικής παχυσαρκίας
- Ανεπαρκή επίπεδα σεροτονίνης (καταγραφή πρόσληψης υδατανθράκων)

Ατομικοί/ Ψυχολογικοί παράγοντες

- Τελειομανία
- Αυτοκριτική
- Ανάγκη επιδοκίμασίας
- Χαμηλός αυτοσεβασμός
- Άγχος
- Ευαισθησία στην απόρριψη
- Υψηλές μαθησιακές επιδόσεις
- Προβλήματα αυτορρύθμισης (κατάχρηση αλκοόλ, απόπειρες αυτοκτονίας, συναισθηματική αστάθεια)

- Μελέτη των Johnson & Larson (1982)
- 2 ώρες πριν τα επεισόδια υπερφαγίας: συναισθήματα θυμού & ενοχής, χαμηλή αίσθηση αυτοελέγχου & αυτεπάρκειας.
- Κατά τη διάρκεια των επεισοδίων υπερφαγίας: ένταση των συναισθημάτων θυμού, ενοχής & απώλειας ελέγχου.
- Μετά τα επεισόδια: αισθήματα κατάθλιψης, αποστροφής, αυτό-υποτίμησης.
- Απόπειρες κάθαρσης: αποκατάσταση αισθήματος ηρεμίας, αυτοελέγχου & αυτεπάρκειας.

Οικογενειακές σχέσεις

- Παρατηρείται συχνά γονεϊκή ψυχοπαθολογία (κυρίως κατάθλιψη & χρήση ουσιών)
- Οι οικογενειακές σχέσεις είναι εμπλεκόμενες & άκαμπτες,
- Αλλά το κύριο χαρακτηριστικό είναι η οικογενειακή ασυμφωνία (σύγκρουση γονέα-παιδιού, έκδηλη εχθρότητα)
- Λιγότερη εκδηλούμενη στοργή, συγκρουσιακό κλίμα

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ/ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΕΣ /-ΟΥΣ

- Η έφηβη μυείται στην βουλιμική συμπεριφορά
- Πιο εξωστρεφείς
- Πιο σεξουαλικά ενεργές
- Απολαμβάνουν λιγότερο τις σεξουαλικές επαφές, ενδίδουν ή υποχωρούν στην πίεση για να επιτύχουν την κοινωνική επιδοκιμασία.
- Ντροπή – απομόνωση (υπερβολική ενασχόληση με τις τροφές, την πρόσληψη & την κάθαρση)
- Περνάνε πολύ χρόνο συσσωρεύοντας τρόφιμα & τρώγοντάς τα!

ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Η υπερβολική έμφαση στην γυναικεία ομορφιά & τη διαπροσωπική έμφαση στα κορίτσια για την αυτό-αξιολόγηση.
- Αλλά περιμένετε λίγο ακόμα...
- *Mellon, Irwin & Scully (1992)*: το 31-46% των 9χρονων & το 46-81% των 10χρονων κοριτσιών στις ΗΠΑ εμπλέκονται σε συμπεριφορές διαίτας, υπερφαγίας και εκφράζουν φόβο του πάχους

ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ

- Αγχώδεις διαταραχές (80%)
- Κατάθλιψη (35-78%)
- Καταναγκαστική διαταραχή
- Διαταραχές της προσωπικότητας
- Κατάχρηση ουσιών

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ στην Α. Ψυχολογία

2 ΜΟΝΤΕΛΑ:

- Rodin, Striegel–Moore & Silberstein (1990)
- Attie & Brooks–Gunn (1995)

Rodin, Striegel–Moore & Silberstein (1990)

- Έμφαση στους πολιτισμικούς παράγοντες:
- Η λεπτότητα & η ομορφιά ως ουσιαστικά χαρακτηριστικά του γυναικείου ιδεώδους.
- Οικογένεια: γονεϊκή σύγκρουση & ανασφάλειες
  - ✓ ΨΑ: τελειομανείς & επικριτικοί
  - ✓ ΨΒ: συναισθηματικά διαταραγμένοι & παρορμητικοί
- ✓ Υπερπροστατευτικοί & υπερβολικός έλεγχος
- ✓ Υπονόμευση της εξατομίκευσης των παιδιών & της ανάπτυξης της αυτεπίγνωσής τους

- **Εφηβη**: έλλειψη αυτοελέγχου, αυτονομίας, φόβοι για την ωρίμανση, ευσυνειδησία, τάση για συμμόρφωση, άκαμπτη σκέψη, ισχυρή τάση για κοινωνική επιδοκιμασία, άμεση ανάγκη για ικανοποίηση, μειωμένος έλεγχος παρορμήσεων, ψυχαναγκασμός, κατάθλιψη, εύθραυστη αίσθηση εαυτού
- **Οργανικοί παράγοντες**: ιδιοσυγκρασιακή τάση προς ψυχαναγκαστική σκέψη, ακαμψία, μειωμένη προσαρμοστικότητα

Attie & Brooks – Gunn (1995)

- Έμφαση στο αναπτυξιακό χρόνο – στάδιο
- Οι ΨΑ & ΨΒ παρουσιάζονται κυρίως στην αρχή & στο τέλος της εφηβείας
- Τα καθήκοντα σε περίοδο της εφηβείας είναι διαφορετικά.
- **Πρώιμη εφηβεία**: καθιέρωση ενός σταθερού εαυτού & ρύθμιση συναισθημάτων – παρορμήσεων, αυτοσεβασμό, επίλυση ζητημάτων ταυτότητας, διαπραγμάτευση της αναπαραγωγικής ικανότητας, ανάπτυξη σεξουαλικών σχέσεων, επαναδιαπραγμάτευση των σχέσεων με τους γονείς – αυτονομία, καθιέρωση στόχων – επίτευξη.

- για τα κορίτσια όλα αυτά είναι λίγο πιο δύσκολα...
- Η αυτοσεβασμός εξαρτάται από τις απόψεις των άλλων
- Η ελκυστικότητα, η δημοφιλία & η επιτυχία του εξαρτώνται από την εικόνα του (ενός λεπτού) σώματος
- Η εφηβική έκρηξη του πάχους + η αυξανόμενη κοινωνική ευαισθησία + η εξίσωση της σωματικής εμφάνισης με την αυταξία = προκαλεί δυσφορία, έντονη ενασχόληση με το βάρος & τη διαίτα

ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

- Η θέση της γυναίκας στις μοντέρνες δυτικές κοινωνίες και τα χαρακτηριστικά που κατασκευάζουν την γυναικεία ταυτότητα.
-
- είδη φεμινιστικών προσεγγίσεων (Αυδή, 2010):
- αυτές που εστιάζουν στο πλαίσιο: «*κουλτούρα του λεπτού σώματος*»
- ψυχοδυναμικές θεωρίες
- μεταδομικές προσεγγίσεις.